

Predstavljanje međuinstitucijskoga interdisciplinarnog projekta

RENA: Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj

dr. sc. Kristian Lewis, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

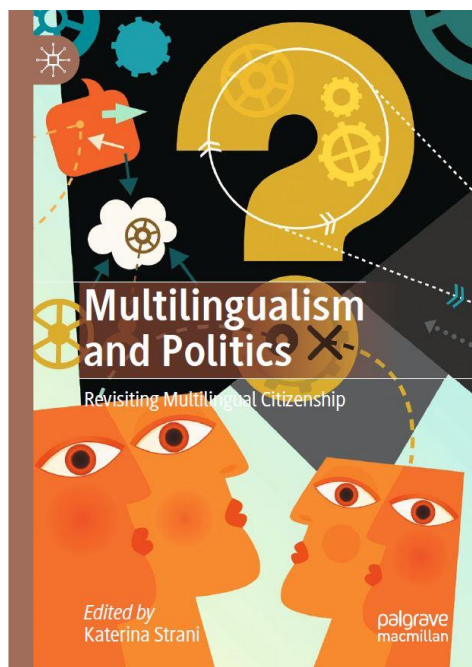
dr. sc. Filip Škiljan, Institut za migracije i narodnosti

dr. sc. Mirjana Crnić Novosel, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Državni arhiv u Rijeci
Rijeka, 23. veljače 2023.

Kako smo se našli i kako smo dogovorili suradnju

- listopad 2017. – prijedlog za suradnju na poglavlju u knjizi *Multilingualism and Politics: Revisiting Multilingual Citizenship*, ur. Katerina Strani, Heriot-Watt University, Edinburgh
- *For Whom the School Bell Tolls: Minority Language Politics in the Croatian Educational System* s Anitom Skelin Horvat

For Whom the School Bell Tolls: Minority Language Politics in the Croatian Educational System

Kristian Lewis, Anita Skelin Horvat, and Filip Škiljan

12.1 Introduction

In the course of history, Croatia was part of different multinational and therefore multilingual states: Croatian-Hungarian Kingdom (1102–1526), Austro-Hungarian Empire (1527–1918), Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes (1918–1929), Kingdom of Yugoslavia (1929–1941) and Socialist Federative Republic of Yugoslavia (1945–1991). Although all

K. Lewis (✉)
Institute of Croatian Language and Linguistics, Zagreb, Croatia
e-mail: klewis@ihjj.hr

A. Skelin Horvat
Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Linguistics, University
of Zagreb, Zagreb, Croatia
e-mail: askelin@ffzg.hr

F. Škiljan
Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
e-mail: filip.skiljan@imin.hr

© The Author(s) 2020
K. Strani (ed.), *Multilingualism and Politics*,
https://doi.org/10.1007/978-3-030-40701-8_12

285

objavljeno 2020. kod Palgrave Macmillana

Kako smo se našli i kako smo dogovorili suradnju

- Sporazum o suradnji između IMIN-a i IHJJ-a od 31. svibnja 2019.
 - zajednički istraživački programi
 - projekti na području znanosti i izdavaštva
 - znanstvena predavanja i radionice...
- tijekom 2021. dogovori o suradnji na novome projektu o jezicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj – osim obrazovnoga sustava usmjerili bismo znanstveni interes i na druga područja
 - povijest
 - demografija
 - kultura

Suradnički tim

voditelj projekta: dr. sc. Kristian Lewis, znanstveni savjetnik, IHJJ

suvoditelj projekta: dr. sc. Filip Škiljan, znanstveni savjetnik, IMIN

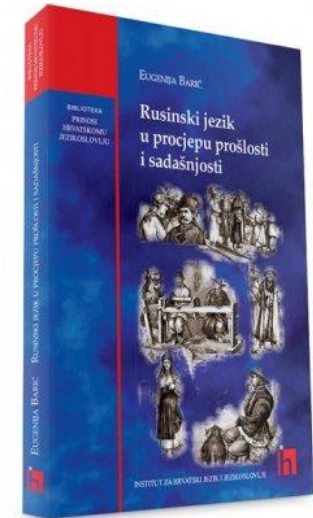
projektno razdoblje: 1. veljače 2022. – 1. veljače 2025.

suradnici na projektu

- dr. sc. Dragutin Babić, znanstveni savjetnik u trajnome zvanju, IMIN
- dr. sc. Mirjana Crnić Novosel, znanstvena suradnica, IHJJ
- dr. sc. Vlatka Dugački, viša znanstvena suradnica, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*
- dr. sc. Željko Jozić, znanstveni savjetnik, IHJJ
- Diana Mikšić, prof., viša arhivistica, Hrvatski državni arhiv
- dr. sc. Marina Perić Kaselj, viša znanstvena suradnica, IMIN
- dr. sc. Ana Perinić Lewis, znanstvena savjetnica, IMIN (od 1. veljače 2023.)
- dr. sc. Domagoj Vidović, viši znanstveni suradnik, IHJJ

O projektu

- 22 nacionalne manjine u Hrvatskoj – 21 jezik ili ipak 22 jezika?
 - Nijemci i Austrijanci – njemački, a Romi – romani čhib i bajaški
 - Židovi – hebrejski, jidiš, ladino, hrvatski?
 - vlaški jezik
- albanski, bugarski, bošnjački, crnogorski, češki, mađarski, makedonski, njemački, poljski, ruski, rusinski, rumunjski, romski, srpski, slovački, slovenski, turski, ukrajinski, vlaški, talijanski i hebrejski jezik
- jezici nacionalnih manjina u školstvu – model A, B i C
 - model A: cjelokupna nastava izvodi se na jeziku i pismu nacionalnih manjina, uz obvezno učenje hrvatskoga jezika i to isti broj sati kao i jezik nacionalne manjine
 - model B: dvojezičnost, npr. prirodna grupa predmeta predaje se na hrvatskome jeziku, a društvena grupa predmeta na jeziku nacionalne manjine
 - model C: nastava se izvodi na hrvatskome jeziku uz dodatnih dva do pet sati tjedno

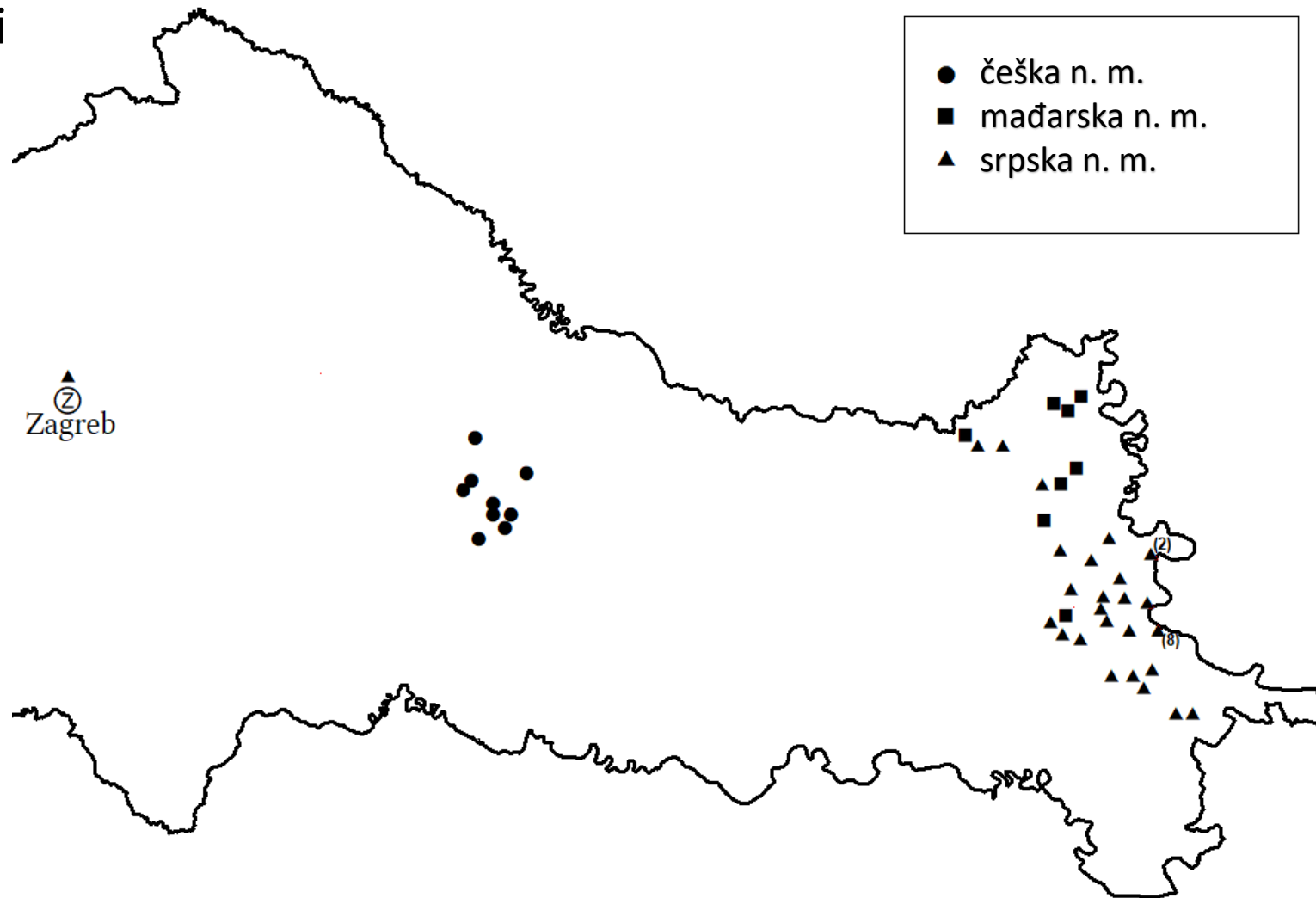

O projektu

- povijesne i demografske obavijesti o nacionalnim manjinama
 - arhivski i terenski rad, proučavanje relevantne znanstvene literature
- kulturne i umjetničke djelatnosti
 - kulturne udruge, književnost, glazba, likovnost, ples, film, arhitektura...
 - znamenite osobe pripadnici nacionalnih manjina
- literatura za proučavanje pojedinih aspekata nacionalnih manjina
 - znanstvena, stručna, znanstveno-popularna literatura
 - mrežne stranice (npr. stranica *Austrijacizmi i germanizmi u hrvatskome jeziku / Austriazismen und Germanismen im Kroatischen* Velimira Piškorca i Hannesa Scheutza, <https://www.sprachatlas.at/lehnwoerter/data/atlas.html>)
 - publikacije u izdanju nacionalnih manjina – časopisi, knjige, spomenice, brošure, prigodna izdanja...

O projektu

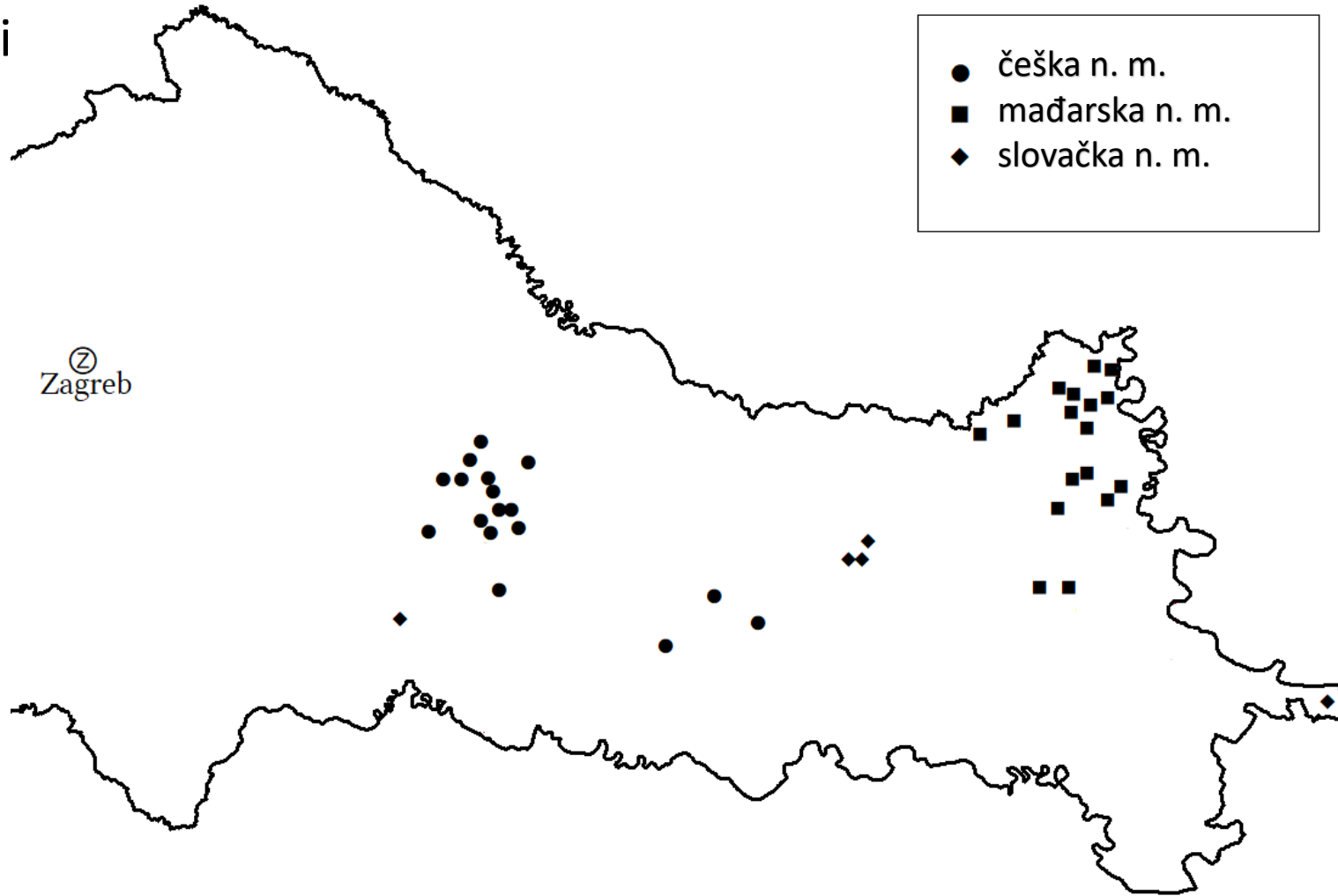
- zemljovidi

- škole u kojima se primjenjuje model A (šk. god. 2017./2018.)

O projektu

- zemljovidi

- škole u kojima se poučavao jezik n. m. (šk. god. 1945./1946.)

O projektu

- ishodi

1. izrada projektne stranice i objavljivanje podataka dobivenih istraživanjem

- <http://ihjj.hr/projekt/repositorij-nacionalnomanjinskih-jezika-u-hrvatskoj-rena/125/>

Projekti u okviru osnovne djelatnosti

REPOZITORIJ NACIONALNOMANJINSKIH JEZIKA U HRVATSKOJ (RENA)

Voditelj: Kristian Lewis i Filip Škiljan

ODJEL

ODJEL ZA HRVATSKI
STANDARDNI JEZIK

O projektu

voditelj projekta

dr. sc. **Kristian Lewis**, znanstveni savjetnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (kewis@ihjj.hr)

suvoditelj projekta

dr. sc. **Filip Škiljan**, znanstveni savjetnik, Institut za migracije i narodnosti (filip.skiljan@imin.hr)

suradnici na projektu

dr. sc. **Dragutin Babić**, znanstveni savjetnik u trajnome zvanju, Institut za migracije i narodnosti

dr. sc. **Vlatka Dugački**, viša znanstvena suradnica, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*

dr. sc. **Željko Jozić**, znanstveni savjetnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Diana Mikšić, prof., viša arhivistica, Hrvatski državni arhiv

dr. sc. **Marina Perić Kaselj**, viša znanstvena suradnica, Institut za migracije i narodnosti

dr. sc. **Domagoj Vidović**, viši znanstveni suradnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

projektno razdoblje

1. veljače 2022. – 1. veljače 2025.

Sažetak projekta

Osnovni je cilj međuinstitucijskoga interdisciplinarnog projekta *Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj*, pokrenutoga u suradnji s Institutom za migracije i narodnosti na temelju Sporazuma o suradnji od 31. svibnja 2019., predstaviti sve nacionalnomanjinske jezike u Hrvatskoj na mrežnoj stranici. Budući da u Hrvatskoj žive 22 nacionalne manjine, obavijesti o njihovoj prošlosti i jezičnoj rasprostranjenosti predstaviti će se skupno i objedinjeno na jednome mjestu. Donijet će se informacije za albanski, bugarski, bošnjački, crnogorski, češki, mađarski, makedonski, njemački, poljski, ruski, rusinski, rumunjski, romski, srpski, slovački, slovenski, turski, ukrajinski, vlaški, talijanski i hebrejski jezik. U sklopu projekta posebna će se pozornost posvetiti nacionalnomanjinskome školstvu, odnosno njegovanju jezičnih osobitosti pojedinih nacionalnih manjina putem modela A, B i C. Uz jezične značajke za svaku nacionalnu manjinu izradit će se zemljovid na kojima će biti označeno na kojim se prostorima govori ili piše na pojedinoj jeziku nacionalne manjine. Na stranici će također biti popisana i dostupna literatura o manjinskim jezicima i općenito o nacionalnim manjinama u Hrvatskoj. Stranica na kojoj će biti objavljene informacije pružit će zainteresiranim (široj javnosti, studentima, profesorima, pripadnicima nacionalnih manjina i znanstvenicima) i podatke o udrugama i društvima nacionalnih manjina te povijesni kontekst doseljavanja i življenja na određenome prostoru utemeljen na istraživanju arhivske građe. Uz to, navest će se i demografski podatci o pojedinoj manjini od 1880. do 2021. godine. Predviđene su diseminacijske aktivnosti tijekom trajanja projekta (okrugli stolovi, razgovori s pripadnicima nacionalnih manjina o projektnim temama i sl.) na područjima na kojima žive nacionalnomanjinske zajednice kako bi se projekt dodatno približio široj javnosti, ali i samim pripadnicima nacionalnih manjina te znanstvenicima.

Izbor radova suradnika na projektu

Babić, D. 2015. *Nacionalne manjine u Hrvatskoj: sociološka perspektiva*. Plejada. Zagreb.

Babić, D.; Škiljan, F.; Župarić Ilić, D. 2011. *Nacionalne manjine u Zagrebu. Položaj i perspektive*. Plejada. Zagreb.

Čilaš Šimpraga, A.; Ivšić Majić, D.; Vidović, D. 2018. *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Dugački, V. 2011. *Svoj svome: češka i slovačka nacionalna manjina u međuratnoj Jugoslaviji*. Srednja Europa. Zagreb.

O projektu

- **ishodi**

2. objavljivanje znanstvenih, stručnih i znanstveno-popularnih radova s projektnom tematikom

3. objavljivanje knjižne publikacije u završnoj godini projekta

4. diseminacijske aktivnosti – predstavljanje projekta, okrugli stol, razgovori s pripadnicima nacionalnih manjina o projektnim temama (zapadna Slavonija, istočna Slavonija, Istra, Hrvatsko primorje, Međimurje, Banija/Banovina, Kordun, Dalmatinska zagora i Lika), jačanje vidljivosti nacionalnih manjina u višejezičnome okružju kakvo Hrvatska i jest

5. otvaranje mogućnosti za suradnju s pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj, članovima znanstvene zajednice, profesorima, studentima i svima zainteresiranim

Projektna stranica

- u rujnu 2022. godine predstavljena je mrežna stranica projekta RENA

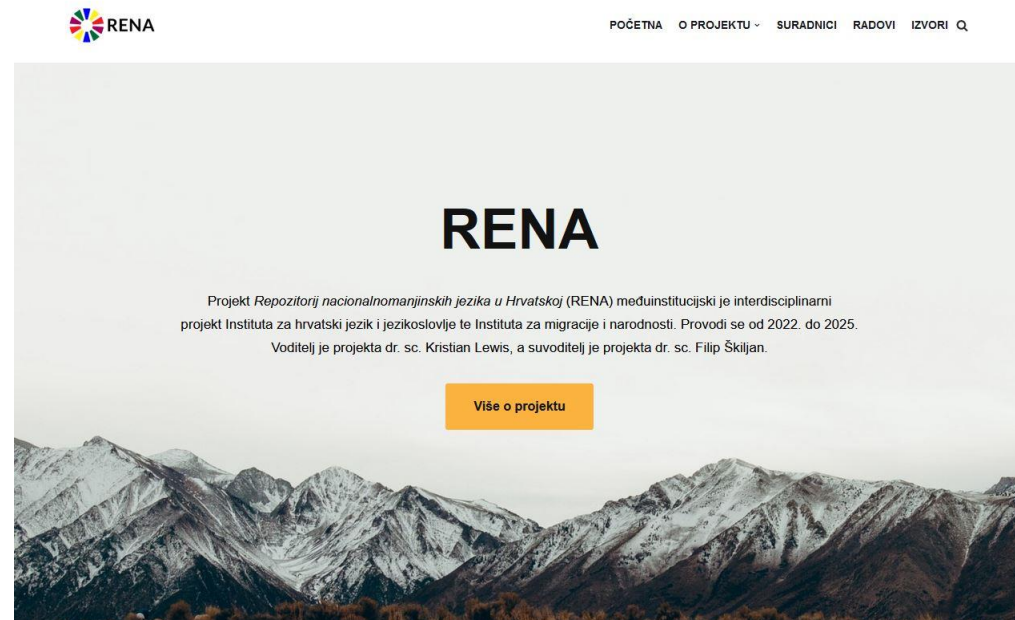
<https://rena.jezik.hr/>

- Projektne aktivnosti – predstavljanja, diseminacija

- Projektni rezultati – zemljovid

- Radovi – tri knjige i šest radova

- Izvori – dokumenti i poveznice

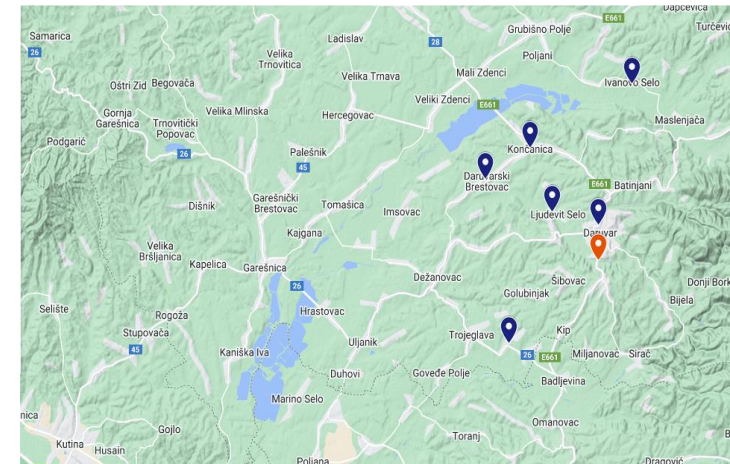
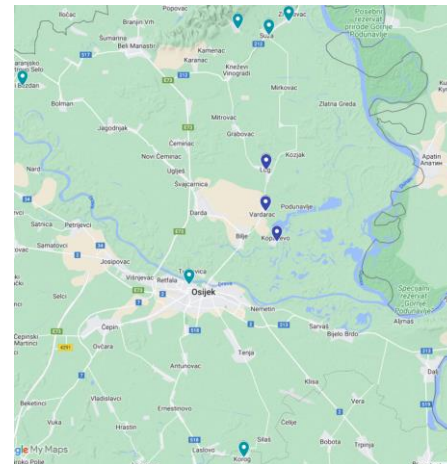
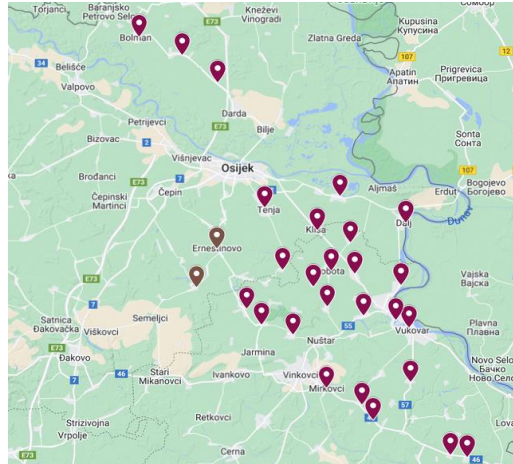
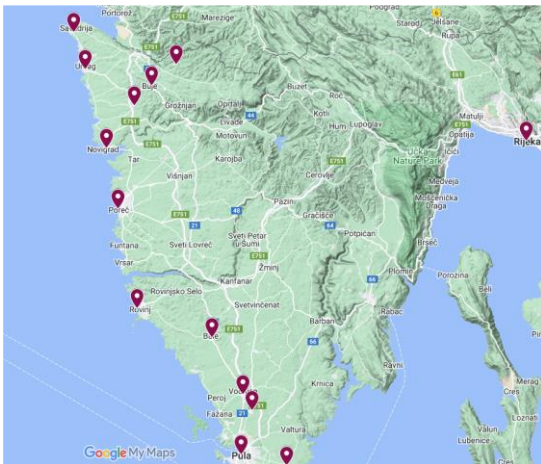
Projektna stranica

- u rujnu 2022. godine predstavljena je mrežna stranica projekta RENA

<https://rena.jezik.hr/>

- Projektni rezultati – zemljovidi

- interaktivni zemljovid sa školama u kojima se održava nastava na jeziku nacionalnih manjina prema modelima A, B i C
- zemljovidi sa školama u kojima se održava nastava na mađarskome, talijanskome, srpskome i češkome jeziku prema modelima A i B

Projektna stranica

- u rujnu 2022. godine predstavljena je mrežna stranica projekta RENA

<https://rena.jezik.hr/>

- Radovi – tri knjige i šest radova

- Izvori – dokumenti i poveznice

KRISTIAN LEWIS I FILIP ŠKILJAN*

Jezici nacionalnih manjina u Hrvatskoj na jednome mjestu¹

Prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj opisana su i propisana Ustavom i drugim temeljnim zakonima naše države. Među tim je pravima i pravo na identitet, kulturu, javnu i privatnu uporabu jezika i pisma pojedine nacionalne manjine te pravo na obrazovanje. Usto, predviđa se i mogućnost slobodnoga organiziranja informativne i izdavačke djelatnosti na vlastitome jeziku i pismu. Pravo na obrazovanje na jeziku pojedine nacionalne manjine može se ostvarivati od vrtičke razine pa sve do osnovnoškolske i srednjoškolske nastave. Katkad se to pravo ostvaruje u zasebnim školama ili školskim odjelima, a katkad pri različitim nacionalnomanjinskim udrugama. Također, jezik i pismo pojedine nacionalne manjine može se ravnopravno upotrebljavati uz hrvatski jezik i na razini općina, gradova, županija i državnih tijela, sukladno odredbama Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, a pripadnici nacionalne manjine imaju pravo na izdavanje javnih isprava na svojem jeziku i pismu, dvojezično ili višejezično ispisivanje prometnih znakova i drugih oznaka u prometu, dvojezično ili višejezično pisanje imena ulica, trgova, naselja, mjesta i zemljopisnih lokaliteta, tijela državne i mjesne uprave itd.

Ustav Republike Hrvatske temeljni je zakon s najvišom pravnom snagom u državi. U Izvorišnim se osnovama hrvatskoga Ustava navodi da se „Republika Hrvatska ustanovljuje kao nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika nacionalnih manjina: Srba, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina, Bošnjaka, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca, Rusa, Bugara, Poljaka, Roma, Rumunja, Turaka, Vlaha, Albanaca i drugih, koji su njezini državljani, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN-a i zemalja slobodnoga svijeta.” Iz te odredbe, kao i iz odredaba drugih zakona kojima se uređuju nacionalnomanjinska prava, proistječe i pravo svih dvadeset i dviju nacionalnih manjina na uporabu svojega jezika i pisma. S obzirom

Kristian Lewis i Filip Škiljan: *Jezici nacionalnih manjina u Hrvatskoj na jednome mjestu*, Hrvatski jezik, sv. 9, br. 4, 2022., str. 1–7.

PREUZMI RAD

Jezična raznolikost Rijeke

- nekadašnja Rijeka: dva pučka jezika – čakavski i fijumanski
- desna obala Rječine // lijeva obala Rječine
- danas riječkoga čakavskog autohtonog govora (u jezgri grada) nema
- tragovi u suvremenoj riječkoj kulturi
- fijumanski – dio riječkoga identiteta – ograničena uporaba
- novi stanovnici različitih dijalektnih osnovica hrvatskoga jezika
- mnogi strani jezici
- Rijeka: JEZIČNI BABILON

Riječki jezični Babilon

- hrvatski standardni jezik
- riječki urbani govor
- nestandardizirani jezik određene društvene skupine
- obiteljski i zavičajni govor
- brojni doseljenički jezici
- hibridni obiteljski govori
- jezici 22 nacionalnih manjina

ŠTA DA? ŠTA NE?
ŠTA NE DA DA?

Nacionalne manjine u Rijeci

- 12 104 pripadnika nacionalnih manjina u Rijeci (2021.) // 31 745 (2011.)
- 11,20 % stanovništva Rijeke (ukupno stanovništvo: 107 964)

<https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/nacionalne-manjine-vjerske-zajednice/>

- 22 nacionalne manjine u državi – 22 nacionalne manjine u Rijeci = 22 jezika
- predstavnici 10 manjina u Gradskome vijeću (<https://vnm.rijeka.hr/>)
- predstavnici 14 manjina u Županijskome vijeću (<https://www.pgz.hr/ustroj/upravna-tijela/ured-zupanije/sluzba-za-civilnu-zastitu-i-civilno-drustvo/vijeca-nacionalnih-manjina/>)
- udruge koje njeguju jezik, običaje, kulturu i folklor svoje zemlje
- duga tradicija djelovanja u Rijeci

Nacionalne manjine u Rijeci

- najbrojnije manjinske skupine na riječkome području:

➤ Srbi 5537

➤ Bošnjaci 1696

➤ Talijani 1569

➤ Slovenci 596

➤ Albanci 552

➤ Romi 515

➤ Židovi 6

➤ Vlasi 3

Odgoj i obrazovanje

- u DV Rijeka – 6 vrtićkih grupa i 2 jasličke – provodi se cjelodnevni program na talijanskome jeziku
- u OŠ obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina provodi se po dva modela:
 - po modelu A (nastava na talijanskome jeziku) – u 4 osnovne škole: OŠ/SE San Nicolo; OŠ/SE Gelsi; OŠ/SE Belvedere; OŠ/SE Dolac
 - po modelu C (njegovanje jezika i kulture):
 - OŠ Podmurvice – nastava češkoga jezika
 - OŠ Centar – nastava makedonskoga jezika
 - OŠ Nikola Tesla – nastava albanskoga i ruskoga jezika
 - OŠ Pećine i OŠ Kozala – nastava slovenskoga jezika (OŠ Andrije Mohorovičića – Matulji/Jušići; OŠ Klana)
 - OŠ Srdoči – nastava srpskoga jezika

Odgoj i obrazovanje

- nastava po A modelu u SŠ:
 - Scuola media superiore italiana Fiume – srednja talijanska škola (3 usmjerenja)
 - nastava po C modelu u SŠ:
 - nastava makedonskoga jezika, povijesti i kulture u PSHG-u (2 školska sata)
-
- Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci:
 - Odsjek za talijanistiku / Dipartimento di Italianistica Fiume
 - lektorati na Odsjeku za kroatistiku: makedonski; slovenski; mađarski; poljski

Njegovanje kulturne manjinske baštine

- mnogobrojne manifestacije
- promocija svoje zemlje i kulturnih tradicijskih/običajnih vrijednosti na danima koji obilježuju kulturu pojedine manjine
- KUD-ovi, zborovi, književne večeri i gostujuće predstave u gradu
- obilježavanje vjerskih blagdana i državnih praznika
- promocija tradicionalnih kuhinja
- festivali (etno)

Njegovanje kulturne manjinske baštine

- festival **PORTO ETNO** već niz godina prezentira multikulturalnost Rijeke kroz glazbu i gastronomiju

- predstava **Voz** Zvezdara teatra iz Beograda (HNK I. pl. Zajc, 5. veljače 2023.)
- predstava **Dekna još je živa, a do ka' će ne znamo** teatra „Monte Scena” iz Podgorice (HKD, 4. veljače 2023.)

Očuvanje materinskoga jezika

- svaki jezik 22 nacionalnih manjina u Rijeci – materinski je jezik
- očuvanje jezika kojim se služimo kao materinskim
- materinski jezik: jezik majke, prvi usvojeni jezik, onaj koji formira mišljenje – koji je dio kulturnoga nasljeđa i veličanstvene ljudske različitosti
- Međunarodni dan materinskoga jezika (21. veljače) – dan koji promiče jezičnu raznolikost i višejezično obrazovanje
- jezik kao identitet
- prenošenje materinskoga jezika na mlađe generacije

*Kad zaboraviš zavičaj, ne znaš tko si.
(aboridžinska)*

HVALA VAM NA POZORNOSTI!

klewis@ihjj.hr

filip.skiljan@imin.hr

mcrnic@ihjj.hr